

פעילות מס' 7

המדינה זה אנחנו*

מטרות:

- להביא למודעות בני הנוער את חשיבות קיומה של מסגרת מדינית עבור כל פרט ועבור קבוצות שונות בחברה.
- לברר מחירים לפרט ולקבוצה במצב של העדר שלטון מרכזי או העדר מוסדות חברתיים מאורגנים.
- לעמוד על הזכויות והחובות של האזרח במדינה דמוקרטית.

עזרים:

- כרטיס משימה קבוצתית
- נספח מס' 1: רשימת אירועים
- נספח מס' 2: דף היגדים

מהלך הפעילות

שלב א' - במליאה

המנחה יאמר למשתתפים:

שערו בנפשכם כי החל מהיום בבוקר מפסיקים לתפקד כל מוסדות השלטון במדינה: הכנסת, בתי המשפט, משרדי ממשלה, מוסדות ממשלתיים וציבוריים שונים כגון: בתי ספר, בתי חולים, תחבורה ציבורית. בקיצור השלטון עצר מלכת.

- כיצד תרגישו?
- מה לדעתכם יקרה לנו?

המנחה ירשום על הלוח או על גבי בריסטול את התרחישים האפשריים שהמשתתפים העלו. המשתתפים עשויים להעלות תרחישים "חיוביים" ותרחישים "שליליים".

מיקוד הדין יהיה בהבנת המחירים לפרט ולחברה במצב שבו אין הסדרים חברתיים ברורים.

ניתן להיעזר בשאלות מנחות כגון:

1. מה לדעתך יקרה לך באופן אישי? לבני משפחתך? לחבריך? וכדומה. איך לדעתך הם ירגישו?
2. מה יקרה לקבוצות שונות בחברה? לחזקים? לחלשים?
3. מה יקרה לביטחון של כל אזרח ואזרח ולביטחון של החברה כולה?
4. איזה מחיר אנו עלולים לשלם כפרטים? כחברה?
5. אתם כבני נוער, איזו אחריות תקחו על עצמכם במצב שבו "השלטון עצר מלכת"?

* הפעילות עובדה על פי "כולנו ביחד וכל אחד לחוד", מתוך: להיות אזרח, מינהל חברה ונוער, 2002.

שלב ב' – קבוצתי

המשתתפים יתחלקו לקבוצות, כל קבוצה תקבל אירוע אחד מתוך רשימת האירועים (נספח מס' 1), דף הגדים (נספח מס' 2) וכרטיס משימה קבוצתית.

למנחה: בנוסף לדוגמאות המופיעות בנספח מס' 1, מומלץ לבחור אירועים אקטואליים מתוך העיתונות ולשלבם בפעילות.

כרטיס משימה קבוצתית

דונו באירוע שקיבלתם תוך התייחסות לשאלות הבאות:

1. האם אתם מסכימים להצעה או מתנגדים לה? נמקו.
2. האם תציבו הגבלות כלשהן? על פי אילו קריטריונים? מדוע?
3. עיינו בדף ההיגדים, בחרו בהיגד אחד המייצג בעיניכם את הזיקה בין אזרח למדינה, נמקו את בחירתכם.
4. האם ההיגד שבחרתם תומך בעמדתכם לגבי האירוע שקיבלתם? במה?
5. מי אחראי לביצוע ההחלטה?
6. כיצד אתם כבני נוער יכולים לסייע?

התכוננו להצגה במליאה, אפשר גם בדרך אמנותית, כתבה לעיתון, ראיון לתקשורת, עלון קיר.

שלב ג' – במליאה

דיווח נציגי הקבוצות.

שאלות לדיון:

1. כיצד התקבלו החלטות בקבוצה?
2. מה דעתכם על האירועים ועל הפתרונות שהוצגו בפניכם – אילו פתרונות מקובלים עליכם? לאילו אתם מתנגדים? אילו קשיים עלולים להתעורר?
3. השוו בין הדיון הקבוצתי לבין התנהלות המדינה במציאות. נסו להשוות בין העבודה בקבוצה לבין החברה הרחבה: במה דומה או שונה אופן קבלת ההחלטות? אופן ההתארגנות? שיקולי הדעת? מה ניתן ללמוד מהשוואה זו?
4. האם בדיונים בקבוצות נלקחו בחשבון צרכים של יחידים או של קבוצות?
5. אילו צרכים ממלאת המדינה עבור אזרחיה?
6. למה מחויב האזרח במדינה דמוקרטית?
7. "רק מסגרת בעלת חוקים ברורים תאפשר שיתוף פעולה בין בני אדם ומימוש היכולת הטמונה בכל אדם, כלומר לממש את זהותו..." – מה דעתכם על ההיגד? האם אתם מסכימים? מתנגדים?

אירוע מס' 1

בגלל ריבוי מעשי שוד, רצח ואלימות במקום מגוריהם, מציעה קבוצת אזרחים לאפשר לכל אזרח לשאת נשק בלא הגבלה.

אירוע מס' 2

בעקבות סגירת בתי הספר במקום מגוריהם מתארגנת קבוצת אנשי חינוך להקמת בית ספר המיועד לילדים מחוננים בלבד. הקבוצה מחליטה מי יתקבל לבית הספר ומי לא. אין התארגנות נוספת להקמת מוסד חינוכי אחר.

אירוע מס' 3

בעקבות השבתת מערכת הבריאות הציבורית מתארגנת קבוצת אנשי רפואה במטרה להקים מערכת בריאות פרטית למבוטחים גילאי 15-40 בלבד.

אירוע מס' 4

כתוצאה מהשבתת המערכת הציבורית, נוצר מחסור קשה בשירותים חיוניים במדינה. קבוצת יזמים מציעה שירותי ניקיון, דואר, שמירה וקשר עם גופים מסחריים בארץ ובחו"ל לכל בעל עסק שמוכן לשלם אחוז מסוים מרווחיו.

אירוע מס' 5

חברה כלכלית מציעה להשקיע בהקמת מתקן אזורי להתפלת מים בתנאי שתינתן לה בלעדיות בשיווק המים באזור כולו.

”
 לכל מדינה חייב להיות שטח (טריטוריה) שעליו היא מקיימת שלטון עצמאי וחופשי (שלטון ריבוני) ושאינו עוררין על שלטונה בו. לשלטון זה צריכה להיות הכרה בינלאומית, וכדי לקיימו על המדינה לקבל הסכמה לגבולותיה... לכל מדינה חייבת להיות גם אוכלוסייה קבועה... הכוונה היא לכך שמכלול בני האדם החיים בשטח שתחת שלטונה של המדינה ימצאו שם באופן קבוע, יכירו בקשר שלהם למדינה ויקיימו ביניהם קשר חברתי כלשהו.

”
 המדינה מפעילה את שלטונה על הארגון החברתי של בני האדם החיים באותה טריטוריה מוגדרת, ושלטון זה מהווה את הסמכות היחידה לקביעת החוקים והסדרים שלפיהם מתנהלים החיים בשטח המדינה.

”
 קיומה של המדינה מונע אנרכיה מוחלטת שבה לא יוכל אף אדם לחיות. לפיכך המדינה קיימת כדי לאפשר לכל אדם קיום בביטחון מלא, כמו גם צדק, אושר ומימוש הפוטנציאל הגלום בו.

”
 האדם הוא יצור חברתי מטבעו ואין לו אפשרות להתקיים כבודד. רק מסגרת חברתית מסודרת, בעלת חוקים ברורים, אשר יסדירו את מערכת היחסים בין בני האדם, תאפשר שיתוף פעולה ומימוש היכולת הטמונה בכל אדם.

”
 במדינות דמוקרטיות רבות יש רצון להבטיח לכלל האזרחים תנאי מינימום של רמת חיים בתחומי החינוך, הבריאות, התעסוקה וכו' וליצור תנאי מינימום שווים לכל, תוך ניסיון שלא לפגוע במי שיכולים לאפשר לעצמם חיים שמעל למינימום זה.

”
 הביטוי "אזרח" מכוון לאדם המושרש היטב במקום בו הוא יושב ובחברה שאליה הוא משתייך. המילה "אזרח" מגדירה כל מי שהוא תושב קבע ויש לו זכויות מלאות כמו גם חובות שקבעה לו המדינה.

”
 במדינה דמוקרטית המסגרות החברתיות הן עצמאיות ובלתי תלויות במדינה ואינן מהוות סוכנויות של המדינה. הארגונים החברתיים השונים מרסנים את השלטון, שכן הם מפזרים את העוצמה הפוליטית בקרב קבוצות רבות שמתחרות ביניהן.

הפרט אינו יכול להתחמק או להימנע מלהיות נתון תחת שלטון כלשהו במדינה כלשהי. אדם יכול לעזוב מדינה אחת, אבל בעשותו כך ייקלע בהכרח למדינה אחרת.

”

כשם שיש עניין כלל חברתי בהבטחת ביטחון המדינה, כך יש עניין בהבטחת זכותן של קבוצות שונות לקיים אורח חיים לפי מסורתן, הבנתן ורצונן.

”

השלטון קיים כדי להגן עלינו זה מזה. השלטון חורג מגבולותיו כאשר הוא מחליט להגן עלינו מפני עצמנו.

”

החברה המדינית נוצרה כתוצאה מהתקשרות רצונית של פרטים. זוהי ברית (אמנה חברתית), שבאמצעותה כורת כל העם הסכם עם כל אזרח, וכל אזרח כורת הסכם עם כל העם... כל האזרחים הכורתים ברית (אמנה) – שווים הם. (על פי חוקת מדינות מסוימות בארה"ב)

”

ההיגדים מבוססים על המקורות הבאים:

רחל גרומן ומשה פלג, **דמוקרטיה ישראלית – שיעורים באזרחות לבתי ספר תיכוניים**, הוצאת כרמל, 1994.

שלמה יובל, **המשטר במדינת ישראל – נושאים באזרחות**, הוצאת עם עובד, 1979.

עודד ליפשיץ, **המשטר הדמוקרטי והמשטר במדינת ישראל**, הוצאת בית הספר של יואל גבע, 1994.